

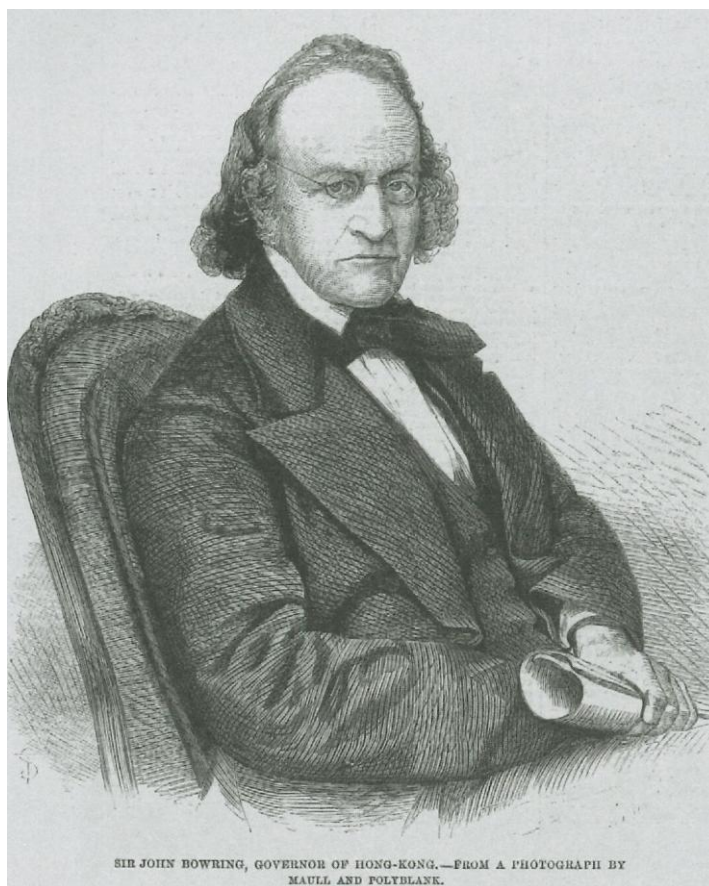
ตระกูลขุนนาค ทรงอิทธิพลสุดในสยามสมัยรัชกาลที่ 4 จากบันทึก ของจอห์น เบาว์ริง

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ตระกูลขุนนาค ทรงอิทธิพลสุดในสยามสมัยรัชกาลที่ 4 จากบันทึกของ จอห์น เบาว์ริง

จอห์น เบาว์ริง ตัวแทนของราชสำนักอังกฤษที่ได้เข้ามาทำสนธิสัญญาทางการค้าและไมตรีกับสยามประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2398 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เคยบันทึกเอาไว้ว่า “ขุนนาค” เป็นตระกูลที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดในสยาม ขุนนางตระกูลขุนนาคที่ทรงอำนาจมากคนหนึ่งก็คือ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม หรือ “ช่วง บุนนาค” อัครมหาเสนาบดีคนสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 4 หากเปรียบเทียบให้เห็นภาพ ช่วง บุนนาค ก็คือนายกรัฐมนตรีในยุคปัจจุบัน ที่มีสิทธิขาดการบริหารราชการแผ่นดินในระดับที่สูงมากเลยทีเดียว

เซอร์จอห์น เบาริง

ในบันทึกของเบาริงตอนหนึ่ง กล่าวถึง ช่วง บุนนาค ไว้ว่า “บุคคลิกส่วนตัวของอัครเสนาบดีเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยิ่ง เขาเป็นบุคคลที่โดดเด่นที่สุด และตระกูลของเขาก็ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศ เขาเป็นกลจักรสำคัญที่อัญเชิญพระเจ้าแผ่นดินองค์ปัจจุบันขึ้นครองราชย์...” อำนาจของขุนนางตระกูลบุนนาคเริ่มสั่งสมมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เรื่อยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยสองพี่น้อง สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ หรือดิศ บุนนาค (ท่านเป็นบิดาของช่วง บุนนาค) และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ หรือทัต บุนนาค เป็นผู้นำคนสำคัญของตระกูล อิทธิพลของตระกูลบุนนาคก็พุ่งถึงขีดสุดในสมัยรัชกาลที่ 4 ตำแหน่งสำคัญที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินก็เป็นของขุนนางตระกูลบุนนาคแทบทั้งสิ้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ

ให้เซอร์จอห์น เบาริง อัครราชทูตอังกฤษ เข้าเฝ้า (ภาพจิตรกรรมเทิดพระเกียรติกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ วาดโดย นคร หุราพันธ์ ปัจจุบันแขวนอยู่ภายในอาคารรัฐสภา)

นอกเหนือจาก “พ่อ-อา-ลูก” สามบุคคลที่กล่าวไปแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 4 ก็ยังโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขุนนางตระกูลขุนนาคนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญอีกมาก ได้แก่ เจ้าพระยาทิพากรวงศมหาโกษาธิบดี หรือข้า บุนนาค, พระยามนตรีสุริยวงศ์ หรือชุ่ม บุนนาค, พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา หรือแพ บุนนาค, พระยารวงศพิพัฒน์ หรือแย้ม บุนนาค และพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ หรือวร บุนนาค แปรตขุนนางตระกูลขุนนาคได้เข้ายึดกุมหน่วยงานที่สำคัญของประเทศ คือ กรมพระกลาโหม, กรมพระคลัง, กรมพระคลังสินค้า, กรมท่า และกรมมหาดเล็ก ซึ่งครอบคลุมอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ขณะที่ขุนนางตระกูลอื่นก็ปรากฏรับราชการในตำแหน่งสูงอยู่บ้าง แต่จะมีตระกูลละเพียง 1-2 คนเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบแล้วจึงเห็นได้แตกต่างกันอย่างชัดเจนว่า ขุนนางตระกูลขุนนาคได้ยึดครองอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินของสยามไว้เบ็ดเสร็จ สมกับที่เบาว์ริงกล่าวไว้ว่า “ตระกูลของเขาก็นิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2568, 7 พฤศจิกายน). *ตระกูลขุนนาค ทรงอิทธิพลสุดในสยามสมัยรัชกาลที่ 4* จากบันทึกของจอห์น เบาว์ริง. ศิลปวัฒนธรรม. https://www.silpa-mag.com/history/article_159480